

שכתבו הפוסקים (בשם תשובת 'קול בן לוי') שהמחויב בכמה הודאות פוטר עצמו בברכת הודאה אחת (עפ"י שו"ת שבט הלוי ח"ג קסג. וע"ע בתדושי הר צבי).

א. מש"כ ממשמעות ל' רש"י עה"ת – יש לדחות, דאדרבה כתב שם 'אם על אחד מאלה נדר שלמים' (הערת הרי"ד ויור שליט"א).

ב. אין להקשות ממה שאמרו (במכילתא שמות כב, כד) 'אמר רבי ישמעאל: כל אם ואם שבתורה – רשות, חוץ מזה, ועוד שנים: אם כסף תלוה... ואם מזבח אבנים... ואם מנחת בכורים...'. ואם קרבן תודה חובה מן התורה, מדוע לא מנה 'אם על תודה יביאנו?' –

אמנם פשוט שגם כשננקוט שחייב בתודה מן התורה, אין ממשמעות 'אם' הכתוב כאן לחובה, שהרי כתיב 'וזאת תורת זבח השלמים... אם על תודה... והביא...'. – כלומר, אם וכאשר מביא מין אחד ממיני השלמים – הוא הקרוי תודה – כך יעשה.

הרי שה'אם' הנאמר כאן הוא מותנה ואינו מוחלט. בניגוד לשלש ה'אם' שמנה ר' ישמעאל, שמוחלטים הם.

אלא שיש לעמוד על עיקר הדברים, מאין משמע מרש"י שחובה גמורה מדאורייתא היא, הלא גם אם חובתו אינה אלא מדרבנן נחשבת 'תודת חובה' לענין הדין המבואר כאן שלאחר כפרה אין טעונה לחם, כי סברת 'מרבח בתודות' אינה שייכת אלא בשאינו חייב כלל, שאז הפרשתו תודה נוספת מורה על תודה חדשה, אבל אם חייב, ולו רק מדרבנן, אין כאן ריבוי בתודות.

אך נראה שנקט הרב שליט"א בפשיטות סוברת 'מרבח בתודות' אינה משום אומדן הדעת גרידא (כמו שהיה נראה מפשטות לשון רש"י), אלא כל שעל-פי דין אין כאן 'חילופי תודה' – הרי היא תודה לעצמה המחייבת לחם. תדע, שהרי אמרו להלן (פ:)

ש'אם אבדו פעמיים, לדעת רבא, השלישית אינה נידונית כחילוף הראשונה, והיא והראשונה שתיהן טעונות לחם – והלא הפריש לחיוב אחד ואין דעתו להרבות בתודות, ואעפ"כ דנים בתודה לעצמה כיון שמ"מ אינה חילוף לראשונה (וע"ע בטהרת הקדש שם ובחזו"א תמורה לה, ו). אף כאן, אילו מן התורה אינו חייב בתודה, אין השניה בגדר 'חילופיה' מן התורה.

ומובנת גם כן קושית השטמ"ק על רש"י, שלא מצינו שחייב – והלא גמרא ערוכה היא, ארבעה חייבים להודות – אלא כוונתו שאין זו חובה דאורייתא, ואין כאן 'חילופי תודה'.

ג. ממה שאמרו לעיל (עו.) 'שכן יחיד שמתנדב' – פשוט שאין להוכיח כלום, כי שם הכוונה שיכולה התודה לבוא בנדבה, בשאר אנשים שאינם מארבעה החייבים להודות.

דף פ

ציונים; ראשי פרקים לעיון

'אמר שמואל: כל שבחטאת מתה – בתודה אין טעונה לחם'. יש לעיין האם בכלל זה תודה שמתה בעליה אינה טעונה לחם, כשם שבחטאת דינה במיתה.

ולענין שלמי נזיר שנינו (במעילה יא.) שאין טעונים לחם. ופרשו רש"י ותוס' (שם) משום שנאמר על כפי הנזיר, וטעם זה אינו שייך בתודה (עפ"י חרושים ובאורים יג, כ).

והוסיף דברים בזה לצדד לכאן ולכאן, ע"ש. ואפשר עוד שתודה תילמד מנזיר, כמו שהוקשו לענין כמה דברים מ'על זבח תודת שלמיו' – לענין מספר החלות ומידותיהם (עו, עח) ולענין מיני הלחם המעכבים זה את זה (כו). וכן שוים הם לכל דיני קדוש הלחם, כשחטט במחשבת פסול, או נמצאת טרפה וכו' – ע' לעיל עט. וברמב"ם פסוה"מ יב, יח. וע"ע ברש"ש להלן צד. לענין תנופת הלחם. [אם כי נראה שהוקשו רק לדיני הלחם, שהרי אמרו (להלן צא.) לענין נסכים שאין ללמוד תודה מאיל נזיר כי זה טעון שני מיני לחם וזו ארבעה].

(ע"ב) 'מאי טעמא, אילימא משום דרב כהנא דאמר רב כהנא...' המלה 'אילימא' אינה מיושבת, שהרי אין זו אפשרות שנדחית אלא הסבר שנשאר למסקנא ואלי טעו הסופרים והביאור כאן אגב גררא דלעיל טו. (שפת אמת).

הערת הרי"ד ויזר שליט"א: כמדומה שדרך הש"ס לנקוט 'אילימא' גם כשנשאר למסקנא, אם לפני המסקנא הקשו על הנחה זו.

'נתכפר בראשונה – שניה אינה טעונה לחם, שלישית טעונה לחם.' נתבאר לעיל עט סע"ב.

'תודה שנתערבה בתמורתה ומתה אחת מהן – חבירתה אין לה תקנה' – לפיכך לא תיקרב לעולם אלא תרעה עד שיפול בה מום (רמב"ם פסוה"מ יב, ג). והראב"ד השיג. [כנראה שנשתבשו ונתחלפו המלים שם, וכוננתו להשיג שאין זו תקנה, שהרי כשיפול בה מום ויפדנה, עדיין אינו יודע אם דמים אלו הם דמי תודה, וצריך ליקח לחם, או הם של תמורת תודה. הלכך לפי דעת הראב"ד לא יפדנה אלא תמות ותקבר (כן פרש החזו"א תמורה לג, ח [וע' גם בקרן אורה להלן פא.]. והביא מהחכם-צבי (כד) שהאריך לפרש לשון הראב"ד והעלהו בקושיא.

ומתוך דברי השעה"מ (פסוה"מ ו, יח) נראה שהבין בשיטת הראב"ד שירעה עד שיסתאב. וע"ע בספר מנחה טהורה.

'אמר להו: וכי מכניסין חולין בעזרה?!...' התוס' והרשב"א בחולין (קל:). כתבו שמכך שאמרו 'אין לו תקנה' מוכח שאיסור הכנסת חולין בעזרה (עכ"פ כשעושה בהם עבודה. עתוס' כאן ובכ"מ) – מדאורייתא הוא. כוונתם כפי הנראה שאילו היה זה איסור דרבנן, היה מותר להביא לחם ולהתנות. ומשמע לפי זה שגם כלפי מה שאמרו בסמוך שלכך אינו מקדיש בהמה אחרת בתנאי משום שממעט בזמן אכילה של שלמים – גם כאן צריך לומר שאסור למעט זמן אכילתם מן התורה. ואולם מבואר באחרונים שאיסור הבאת קדשים לבית הפסול ע"י מיעוט זמן אכילתם – אינו אלא מדרבנן (קריית ספר פסוה"מ ו; שעה"מ שם ועוד. ע' במצוין בנבחים עה). הצגתי שאלה זו להגר"ח קניבסקי שליט"א, ותשובתו בזה הלשון: **יתכן שהוא דאורייתא – משום 'משמרת'.**

[ואמנם יש סוברים שאיסור חולין בעזרה מדרבנן, ולשיטתם מבואר שאעפ"י שהאיסור אינו אלא מדרבנן, בכל זאת אין לו תקנה. וכך י"ל בשיטת האחרונים הנ"ל. וע' בית הלוי ח"א ב, ט].

שו"ר דבלאו הכי קשה לפי מה שאמרו בסוף הסוגיא שלכך אינו מביא בהמה נוספת עם אחריות ומתנה, משום 'טוב אשר לא תדור' – וזה לכאורה אינו איסור תורה. ואולם בריש חולין דרשו זאת מ'זכי תחדל לנדר לא יהיה בך חטא' וע"ש ברש"י ותוס'. וצריך עיון.

'סימן למודי"ם מיד"ת על"ה...' פרוש הסימן ע' בספר יד דוד.

*

'אמר ליה לוי לרבי... אמר ליה: כמדומה לי שאין לו מוח בקדקדו...' – נשאלתי, אחר דברי חכמים בנחת נשמעין, ונאמר במשנה: יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך, איך מצינו לפעמים קנטורים וזלזולים בש"ס, כענין 'כד ניים ושכיב רב אמר להא שמעתתא' הנאמר בכמה דוכתי, וכהנה רבים?

תשובה: יפה שאלת, כי ודאי אף על פי שנקראו תלמידי חכמים שבבבל 'חובלים' במסכת בבא בתרא, לא מצד הריקודים והצעקות גדולות ומרות הכאת כף אל כף כא(י)לו נלחמים זה מול זה, או מצד הקנטורים וזלזולים חלילה, כי לא על סגנון זה נאמר 'כי ידברו את אויבים בשער' שאב ובנו רב ותלמידו נעשו אויבים, רק מצד שהם מתנגדים בסברותיהן ובראייתן... ומה שאמר רבי(י) כמדומה לי וכו' היינו שמותר לרב להוכיח לתלמיד(י)ו בדברים קשים כדי לזרום שיעיינו וישגחו וישמרו מן הטעות והשגיאה. ולוי היה תלמיד רבי, כבגמרא ספ"ק דסנהדרין. ולעניות דעתי שמדברי רבי יצא להרמב"ם מה שכתב שחייב הרב לכעוס על תלמידיו אם רואה שמתרשלים – הובא בשו"ע יו"ד סימן רמו סי"א. לכן, מפני שרבי ידע בלוי שאדם גדול ומופלג הוא ולא היה ראוי שיטעה אם לא ממיעוט עיון והשגחה, לכן דיבר אליו קשות, חלילה לא מכעס או מגובה רוחו. והרי תניא סוף סוטה: משמת רבי בטלה ענוה... (שו"ת חות יאיר קנב, ע"ש עוד באורך)

*

'... ומן הצאן וא"ו יתירה, להוציא את הנוגח. יש לומר בדרך רמז, כי ידוע אות וא"ו מורה על התורה. והצאן הם הנמוכים והכפופים מכל בהמה וחיה – מורה על ענוה כנ"ל. וזהו 'ומן הצאן' היינו תורה בענוה ורוח נמוכה. אבל לא בישות וגאות שהולך מן הלימוד כשור נגח בקרנים על מצחו, בהתנשאות שכל אדם כאין נגדו. כמו שאיתא בכללים בשם א"ז צוק"ל על מאמר חז"ל 'מודה אני שלא שמת חלקי מיושבי קרנות' עי"ש. זה שפרש רש"י להוציא את הנוגח, כאמור' (דברי ישראל ויקרא).

דף פא

'התורה אמרה טוב אשר לא תדר משתדור ולא תשלם' – בכמה מקומות מצינו לשון כגון זו, 'התורה אמרה', כלפי דברי קבלה או מדרש חכמים או הלכה למשה מסיני; – ע' ראש השנה טז. 'אמרה תורה נסכו מים בהג...' (תוס' שם ה. ד"ה אמרה). מגילה כט: 'אמרה תורה חדש והבא קרבן מתרומה חדשה'; חגיגה יז: 'אמרה תורה מנה ימים וקדש חדש' (ובתוס' שם, וכו'ה בתוס' לעיל סה: וע"ש במצפה איתן. וערש"י חולין סד: שפי' 'לאו דאורייתא – שאינה הלמ"מ). ב"ב קמז. 'מנין למתנת שכיב מרע שהיא מן התורה... ופרשו התוס' דלאו דוקא, דקראי אסמכתא בעלמא. וכן מצינו לשון 'דאורייתא' בדבר שהוא הלכה למשה מסיני – לעיל לט. 'קשר עליון דאורייתא', וברש"י שם ובתוס' ישנים יבמות ד: ועוד בדומה לזה – בראש-השנה לב. 'רחמנא אמר אדכר' (וכראשוניס. וע"ע בספר 'עלה יונה' עמ' קב). בחגיגה כו. 'טומאת עם הארץ ברגל רחמנא טהרה' הגם שטומאת ע"ה מדרבנן. וגם מקור לענין זה נדרש ממקרא בספר שופטים; וכן שם בסוף המסכת 'דרחמנא קרייה עץ' – וקרא ביחזקאל הוא. יבמות פח: 'שהאמינה תורה' (וע"ש בתוס' בע"א, שהיא תקנה מדרבנן.